

**ТРАКИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
СТОПАНСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ“**

ВИОЛЕТКА ЛЮБЕНОВА ЖЕЛЕВА

**ОЦЕНКИ НА ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА
АЛТЕРНАТИВНИ ФОРМИ НА ТУРИЗЪМ
В ОБЛАСТ СТАРА ЗАГОРА**

АВТОРЕФЕРАТ

**на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„доктор“ по научна специалност
„Икономика и управление (селското стопанство)“**

НАУЧНИ РЪКОВОДИТЕЛИ:

**доц. д-р Блага Иванова Стойкова
проф. д-р Иван Георгиев Иванов**

**гр. Стара Загора
2020г.**

СТРУКТУРА И ОБЕМ НА РАЗРАБОТКАТА

Разработеният дисертационен труд е с обем 180 страници основен текст и 71 страници приложение. Материалът е онагледен чрез 41 фигури и 14 таблици. Структурата на разработката се състои от увод, изложение в три глави, общи изводи от дисертационното изследване, препоръки с практико-приложен характер и списък с използваната литература. Броят на използваните литературни и информационни източници е 187, от които 101 на български език и 86 чуждоезични. Към дисертационния труд са представени 4 приложения.

Дисертационния труд е обсъден и насочен за защита от катедра „Регионално развитие“ при Тракийски университет, гр. Стара Загора, с протокол № 148/15.10.2020г.

Публичната защита на дисертационния труд ще се състои на 19.02.2021г. от 11:00 ч. в Заседателната зала на Стопански факултет, Тракийски университет, Стара Загора, на открито заседание на научното жури, определено със Заповед № 3253/07.12.2020г. на Ректора на Тракийски университет, Стара Загора.

Материалите по защитата на дисертационния труд са на разположение в отдел „Научен“ на Стопански факултет, Тракийски университет и онлайн на www.uni-sz.bg

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	4
1. Актуалност на проблема	4
2. Обект и предмет на изследването	5
3. Цел и задачи на изследването	6
4. Изследователска теза	6
5. Организация на изследването.....	7
II. СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	8
1. Увод.....	8
2. Първа глава. Теоретични основи на алтернативния туризъм.....	8
3. Втора глава. Методология на научното изследване. Социално-икономическа характеристика на област Стара Загора и на избраните общини и населени места	12
4. Трета глава. Анализ и оценка на състоянието и възможностите за развитие на алтернативни форми на туризъм на територията на област Стара Загора.....	22
III. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ	32
IV. ОСНОВНИ ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	35
V. ПУБЛИКАЦИИ СВЪРЗАНИ С ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	36
VI. РЕЗЮМЕ НА АНГЛИЙСКИ ЕЗИК (ABSTRACT)	37

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност на проблема

През последните години се наблюдава възходяща тенденция в развитието на туристическия сектор в световната икономика. Той заема важно място в икономиките на добре развиващите се страни като генерира значителни икономически ползи, а освен това играе важна роля и в социалната система, както в глобален, така и в национален мащаб. През 2016 г. туристическият сектор формира 12,8% от БВП на българската икономика, което осигурява трудова заетост на 362 900 човека. Устоявайки на пораженията, дължащи се на икономическата криза през предходните години, секторът успява не само да задържи водещата си позиция, но и да разшири и насочи потенциала си в други направления. Настъпилите промени в българския туризъм през последните години са в следствие на редица последици, които дават ясна насока за развитие на алтернативните форми на туризма. Освен положителните тенденции, които бележи развитието на българския туризъм, се забелязват и отрицателни такива. Една от причините да се стигне до това е негативното въздействие, което масовият туризъм нанесе върху местните общности.

Оказва се, че един от актуалните проблеми свързани със съвременния туризъм е осъзнатата нужда на туриста да разнообрази почивката си чрез различни преживявания. Замяната на един с друг приоритет, а именно потреблението на стоки и услуги с потреблението на преживявания и култура, се показва и наблюдава в тенденция на силно разрастване на туристическата дейност в различните дестинации, при която все по-голямо значение намират алтернативните форми на туризъм, свързани с активност и жажда за приключения и знания. Съвременните туристи са привлечени от обекти и стопански дейности, притежаващи специфични особености и характеристики. За идентификация на различните форми на алтернативен туризъм, определящ фактор се оказва мотивът като отправна точка в процеса на вземане на решение за неговото практикуване. Природни дадености, културно-исторически обекти или отделни стоки могат да привлекат интерес и да развият и популяризират конкретното селище до позицията на популярна дестинация. Важна част от туристическия продукт са храната и напитките, фестивалите и фолклорните събития. Спецификата в местната кухня и алкохолни изделия е точно толкова популярна сред туристите, колкото природните и културно-историческите обекти. На особен интерес се радва и виното, което е неразривно свързано с човешката история още от древността до наши дни. То е навлязло дълбоко и в бита на българите, и днес е важна част от потребителската кошница на населението в България. Съвременният начин на живот и изграждането на гурме-култура подтикна голяма част от хората да търсят по-задълбочена информация и възможности да “обогатят” своето небце, като опитат нови и непознати за тях вина. В голяма степен това е и основният мотив за устойчивото развитие на т.н. „винен туризъм“.

Туризмът, като средство за развитие на региона е тясно свързан с развитието на местната икономика. Област Стара Загора разполага с множество природни и антропогенни туристически ресурси, които могат да предизвикат интерес сред туристите и да се превърнат във водещ мотив на тяхното пътуване. Областта е с важно географско положение за страната. Налице са добра инфраструктурна мрежа и добра настанителна база. Сред природните ресурси първо място заема наличието на минерални извори в с. Старозагорски бани (община Стара Загора), с. Ягода (община Мъглиж), гр. Павел баня (община Павел баня), които са предпоставка за развитие на балнео и уелнес туризъм. Сред антропогенните ресурси на най-важно място е наличието на богато културно-историческо наследство, датиращо от древността, имащо висока познавателна стойност. Дълбоко пазени традиции и обичаи пък са свидетелство за богатото нематериално културно наследство.

Сегашната обстановка предлага засилване на интереса към алтернативните форми на туризъм. Все повече се отчита на толкова масовите занимания, а по-скоро индивидуалното търсене сред туристите.

Степен на разработеност на проблема

В научната литература, проучванията, насочени към анализа и проблемите отнасящи се до възможностите за развитие на алтернативния туризъм и формите свързани с него се разглеждат от редица чуждестранни и български автори. Към първата група се отнасят Ashworth, Berroll, Bhattacharjee, Bonink, Brown, Burns, Butler, Cooper, Cudny, Deknop, Dernoï, Dodd, Doratli, Fletcher, Gartner, Getz, Gibson, Gotham, Goeldner, Hall, Holden, Karamanis, Lane, Lier, Macleod, Mika, Mousavi, Murphey, Opperman, Perić, Pulsipher, Quinn, Richards, Ritchie, Rosenow, Sharples, Smith, Standeven, Thorburn, Triarchi, Wagar, William. Във втората група попадат български автори. Това са: Алексиева, Бъчваров, Василева, Велева, Генова, Дъбева, Кадиева, Казанджиева, Кирилов, Копринаров, Костов, Кутин, Левков, Маринов, Милева, Нешков, Николова, Попйорданова, Попова, Ракаджийска, Рафаилова, Рибов, Стаматов, Стамов, Станкова, Стателова, Стойкова, Стоянов, Тончев, Христова, Янчева.

Анализът на разгледаната научна литература показва, че основата на теоретичната и методологичната рамка отнасяща се до цялостната оценка на туристическите ресурси и възможностите за тяхното правилно експлоатиране на територията за развитието на туризъм е в процес на развитие. Научните публикации за изследваните въпроси не са достатъчно разработени и могат да бъдат обогатени с нови приноси.

2. Обект и предмет на изследването

Обект на изследването са селища, събития и туристически атракции, заедно с туристите, като крайни потребители на туристическите стоки и услуги; лицата, предоставящи туристически услуги; експерти, представители на местната администрация, които имат пряко отношение към развитието

на туризма; организатори на популярни и атрактивни местни събития, които привличат туристическия интерес.

Предмет на изследването са актуалното състояние и тенденциите на развитие на отделните видове алтернативен туризъм: селски туризъм, туризъм свързан с традиционни за района производства, културен туризъм, фестивален туризъм, етнографски туризъм, винен туризъм, спортен и хоби туризъм.

3. Цел и задачи на изследването

Цел на настоящото научно изследване е да се анализира и оцени туристическия ресурсен потенциал на някои общини в област Стара Загора, както и на развитието на специфични за региона форми на алтернативен туризъм, да се анализира развитието на тези форми на туризъм, да се направи оценка на резултатите и оценка на възможностите.

За постигане на поставената цел на изследването са поставени следните **изследователски задачи**:

1. Да се направи теоретично проучване и анализ на класически и съвременни научни източници от областите икономика, туризъм и социология за обосноваване на основни теоретични постановки, свързани с развитието на понятието, концепцията и класификацията на алтернативния туризъм и неговите подвидове.

2. Изработване на методологически подход при изследване и оценка на състоянието и възможностите за развитие на алтернативните форми на туризъм във връзка с конкретната специфика на област Стара Загора.

3. Да се анализира и оцени състоянието и развитието на алтернативните форми на туризъм в област Стара Загора.

4. Да се направи анализ и оценка на резултатите от направеното теренно проучване.

5. Да се идентифицират проблемите, свързани с развитието на алтернативните форми на туризъм; да се анализира и оцени влиянието на тези форми на туризъм върху местното развитие.

6. Да се предложат възможни решения на установените проблеми.

4. Изследователска теза

В област Стара Загора съществува неизползван потенциал в областта на алтернативните форми на туризъм.

В хода на разработване на дисертационния труд и задаване базовата рамка при анализа на количествените и качествените данни, събрани чрез емпирични изследвания, са зададени четири съставни хипотези, с осем подхипотези, в които е включена множествеността на обстоятелствата, за да може да се достигне до избирането на правилния вариант за развитие на всяка една от изследваните алтернативни форми на туризъм.

В дисертационната разработка са използвани както количествени, така и качествени методи. Количествените включват статистико-икономически и статистико-математически показатели, които са свързани както с предварителната, така с текущата и последваща оценка. Качествените методи, които са приложими към настоящото изследване са насочени към текущата оценка, като се търси оценката на респондентите, участвали в анкетното проучване.

За постигане на поставените цели и изпълнение на изследователските задачи се използват следните конкретни **методи**:

- методът на включеното наблюдение;
- методът на теренните проучвания;
- методът на анкетното проучване;
- графичен метод за качествена оценка на получените резултати;
- методи за дескриптивна (описателна) статистика;
- интерферентни статистически методи.

5. Организация на изследването

Изследването е ограничено по обхват върху територията на област Стара Загора. Откриването на подходящи събития и дестинации е на административно ниво, като са изследвани 5 общини (община Гурково; община Казанлък; община Мъглиж; община Стара Загора; община Чирпан) на територията на областта, съобразени с общинските планове за развитие на всяка община, културните им календари и Областната стратегия за развитие на област Стара Загора. Периодът на изследване е 3 години – от 03.2017 г. до 02.2020 г. Изборът за анализиране на конкретните видове алтернативен туризъм е основан на база предварителен мониторинг на състоянието на туризма и наличието на природни и антропогенни ресурси на територията на областта, като се позовава на съществуващите класификации за този вид туризъм.

Дисертацията е структурирана в увод, три глави, заключение, списък с приложения и е с обем 251 страници. В първата глава е направен литературен обзор на дефиниции и видове алтернативни форми на туризъм, предложени от чуждестранни и български автори в тази научна област. Втората глава представя методологията на научното изследване и дава яснота за социално-икономическа характеристика на изследваните региони. В трета глава е представен анализ и оценка на състоянието и възможностите за развитие на алтернативни форми на туризъм на територията на област Стара Загора. В дисертационния труд са включени 41 фигури и 14 таблици. Към текста са представени и 5 приложения, включващи литература, списък с фигури, списък с таблици, крос таблици и анкетни карти, използвани за теренното проучване.

Настоящата дисертация следва да се счита като първи опит за оценка на възможности за развитие на алтернативни форми на туризъм в област Стара Загора. Досегашните изследвания са спорадични и тясно ограничени откъм обхват, изследвани форми на туризъм и методи на изследване. Чрез

вкарване в научна употреба на нов емпиричен материал и прилагане на комплексни методи тази актуална и практически значима тема ще стане достояние на широката общественост и ще даде възможност на други изследователи да я допълнят и доразвият в други аспекти.

Изразявам своята благодарност на участниците в анкетните проучвания, които отговорно и коректно се включиха при събиране на емпиричния материал, както и на организаторите на изследваните събития, които подпомогнаха настоящото изследване.

II. СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Структурата на дисертационния труд е подчинена на целта и задачите на изследването. Състои се от увод, изложение в три глави, заключение, литература с обем от 180 стандартни текстови страници основен текст. Използвани са 187 литературни и информационни източника. В текста са включени 41 фигури и 14 таблици. Към дисертационния труд има 4 приложения, с обем от 71 страници, съдържащи 240 фигури и 15 таблици.

1. Увод

В увода се обосновава актуалността на изследваната тема, както и необходимостта от нейното анализиране, оценяване и подобряване. Формулира се изследователската теза и се представят целта и основните задачи на изследването, неговите предмет и обект. Представени са прилаганите методи и подходи, използвани в процеса на работа, а също и източниците на информация.

2. Първа глава. Теоретични основи на алтернативния туризъм

Разработването на тази глава е в резултат от изпълнението на първата изследователска задача. В нея е осъществен анализ на дефиниции на алтернативния туризъм, неговите видове и класификацията им, предложени от чуждестранни и български автори.

В първия раздел на първа глава са обобщени основните дефиниции на алтернативните форми на туризъм. В него се акцентира върху общоприетия смисъл на понятието, което обединява потребностите, интересите, начина на протичане и очакванията на различните субекти, участващи в процеса на предлагане и потребяване на алтернативните форми на туризъм. По своята същност алтернативният туризъм се явява алтернатива на масовия. Като една от причините за неговата появата се счита неизползваният ресурсен потенциал в териториите, които не попадат в обхвата на масовия туризъм. С цел това да бъде поправено са създадени нови форми на туризъм, които будят интерес в много хора, потенциални туристи.

Базирайки се на общоприети дефиниции, в дисертационния труд са изследвани подходите на различни изследователи и организации по отношение на концепцията за алтернативен туризъм и класификацията на неговите компоненти. Основните проблеми с дефинирането му са засегнати от Rosenow, Pulsipher, Dernoï, Butler, Holden, Нешков, Ракаджийска, Милева, Алексиева, Стамов и др.,

и са свързани с начина на настаняване на туристите, подобряване на контакта с общността на местните, предлагащи набор от методи за постигане на положителни резултати.

В началото на нашия век в регионите, в които не се развива масовия рекреационен туризъм, местната власт поема инициатива и създава планове и стратегии за развитие основаващи се на правилна експлоатация на наличните неизползвани природни и антропогенни ресурси. Такива са културно наследство, природни дадености, специални събития за региона и тематични продукти. Забелязва се, че в Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014 – 2020 в приоритетна ос 6 се посочва, че програмата е насочена към „оползотворяване на неизползвания потенциал за културен туризъм в регионите.“¹ Фундаментално място в тези стратегии заемат именно алтернативните форми на туризъм. Много области в България се стремят да развият точно тези форми на туризъм, с цел подобряването на икономическото си състояние.

Във **втория раздел на първа глава** са представени особеностите, ролята и значението на алтернативния туризъм, който заема важно място в процеса на справяне с негативния ефект върху основните дестинации, подходящи за масов туризъм. Туризмът, в частност алтернативния, са от голямо значение за икономическия растеж на България. Той е изключително конкурентен сектор. За постигане на устойчивото му развитие е необходимо изграждането и стриктното спазване на ясна социална и екологично отговорна политика, насочени към всички аспекти на развитието му.

Разнообразните възгледи на авторите в областта, водят до различни дефиниции на алтернативния туризъм и неговите форми, което е причина за сложността на класифицирането на видовете му. В **трети раздел на тази глава** се обръща внимание именно на това.

В дисертацията спецификата на всяка нова форма на алтернативен туризъм се определя от мотивите на туристите да пътуват по различни причини и дейности, които те извършват по времето на престоя си.

Както при дефинирането на алтернативния туризъм, така и при различните видове се забелязва разногласие в академичните среди. В редица академични изследвания са предложени различни класификационни признаци (Тончев, Василева, Стамов, Алексиева, Кирилов и др.), които допълнително усложняват създаването на единна общоприета класификация. Като в тях се забелязват доста несъответствия заради това, че те взаимно се преплитат и застъпват.

Съобразно целите и задачите на настоящото изследване, след направен обстоен преглед на достъпните литературни източници са избрани няколко алтернативни форми на туризъм, разгледани в **четвърти раздел на първа глава**. Те са използвани в разработването на това проучване и са съобразени със спецификата на дестинацията, количеството и качеството на природните и антропогенните ресурси на територията на разглежданата област.

¹ Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014 – 2020, 9, София

За целите на научното изследване се прилагат класификациите, предложени от Василева² и Алексиева³. Разгледани са следните форми на алтернативен туризъм и техните под видове:

- Културен туризъм, като в тази група попадат:
 - ° Фестивали на определени видове изкуства – музика, танц, песен, балет, театър, опера, кино;
 - ° Фолклорни фестивали – посветени на автентичен фолклор, като тук влизат и различните фолклорни празници
 - ° Фестивали-базари, панаири и събори, едновременно фестивали на народните занаяти
 - ° Фестивали на традиционните производства
 - ° Спортни празници – това са различните олимпиади, турнири, шампионати
- Екстремн туризъм (спортен и хоби туризъм)
- Винен туризъм
- Селски туризъм

Културният туризъм е една от най-добре развиващите се форми на алтернативен туризъм както на световно, така и на местно и регионално ниво. Това е така заради търсенето на пътувания до различни дестинации, предлагащи културни атракции. Отделните автори и организации имат различна отправна точка в своите изследвания, но впечатление прави основният акцент във всички дефиниции, а именно културната мотивация и свързаните с нея дейности на туристите. Българското законодателство не дава конкретно определение на културния туризъм, а само го споменава като подвид в Закона за туризма.

Въз основа на разнообразните гледни точки на изследователите в областта са налице и различни критерии за определяне на *видовете културен туризъм*, съответно и различни класификации, представени от Костов, Алексиева и др.

За целите на дисертацията е приета следната класификация: **религиозен** /образователен религиозен туризъм, поклонничество, мисионерство, фестивален религиозен туризъм/; **образователен** /конгресен, образователни пътувания, индустриален/; **фестивален** /фестивали на различните видове изкуства, фолклорни празници, празници на традиционни национални производства/; **културен туризъм, свързан с културно-историческото наследство** /исторически и архитектурни паметници, музеи и галерии/.⁴

Фестивален туризъм

В дисертацията се разглежда фестивалният туризъм като подвид на културния туризъм и се приема, че фестивалите са водеща фигура в съвременния туризъм, предизвиквайки голям интерес сред много изследователи въпреки различията във възгледите им. Тези събития набират все по-

² Василева, В. (2007), Видове алтернативен туризъм, Шумен

³ Алексиева, С. (2004), Връзки с обществеността на културния туризъм, ПР Туризм Консулт, 33

⁴ Алексиева, С. (2004), Връзки с обществеността на културния туризъм, ПР Туризм Консулт, 33

голяма скорост и оказват значително влияние в икономиката на градовете, в които се провеждат. Забелязва се, че участието на общините при организиране на фестивали заема все по-голям дял. Те започват да ги включват в общинските си планове за развитие и в културния календар. Движещата сила за съществуването и развитието на фестивалите е нестихващият интерес за нови културни прояви както и желанието за задоволяване на познавателните потребности на консуматорите на този вид атракции.

За целта в дисертацията са изследвани, съпоставени и анализирани следните събития: **Национален тракийски фолклорен събор „Богородична стъпка“** и **Пета среща на фолклорни състави от чужбина и България под мотото „Верея и Приятели“**; **Рок фест**, с. Средно Градище и **Фестивал на операта и балетното изкуство**; **„Празник на коня“** Тодоровден и **XXI Фестивал на маскарадните игри**, Стара Загора; **Национален фестивал на лавандулата** в с. Средно градище и **Празник на розата**, Казанлък.

Винен туризъм

В дисертацията са разгледани концепции от различни автори в областта на винения туризъм. Сред тях са Кръстева, Стамов, Алексиева, Нешков, Стойкова. В пределите на България виненият туризъм набира голяма популярност заради дългогодишните традиции в отглеждането на лозови масиви, дейностите, свързани с производството на вино и съхранението му във винарски изби, винените турове и фестивали на такава тематика.

Този вид дейност дава възможност на туристите да се запознаят с лозовите масиви и лозарството, като разглеждат специфичните методи и начини за полагане на грижи, в това число отрязване на лозови насаждения и събирането на грозде в посещаваните региони, както и с историята, традициите и виното, методите за производство на винарските изби (мазета, малки или големи фабрики за вино). Като част от почивката си, туристите се запознават с различни вина и по-силни спиртни напитки чрез дегустация, ритуали и фестивали, посветени на виното, като всичко това обикновено е комбинирано с богати фолклорни програми и забавления.⁵

За постигане на целите заложи в научното изследване са проучени и анализирани събитията **Августиада - фестивал на виното и културното наследство** и **Фестивала на пелина** в с. Змейово.

Спортен и хоби туризъм

При разглеждането на спортния и хоби туризъм като вид алтернативен туризъм е от изключително значение да се отбележи, че много автори обръщат внимание на разликата между двата вида спортни туристи, а именно активните участници и пасивните туристи. Първите са участници в състезанията и предприемат пътуване с ясна и конкретна цел. А вторите са водени от

⁵ Alexieva, Y., Stamov, St. (2004), Wine tourism, Plovdiv, 4

желанието си да гледат спорт на живо. Точно те придават изключително значение със своя социален и икономически принос както за региона, така и на национално ниво.

В световната литература спортният туризъм е разгледан от автори като Ritchie, Smith, Gibson, Декпор, Perić и др. В българските научни среди е разгледан от Стамов, Алексиева и др.

В обхвата на спортния и хоби туризъм попада и екстремния туризъм, в частност офроудът. **Офроуд туризъм** е термин, който се използва за вид развлечение, превърнало се в моторен спорт, при който се управляват моторни превозни средства с повишена проходимост по трудни терени – черни пътища или пътеки, пясък, чакъл, речни корита, кал, сняг, скали и други естествени терени.

За постигане на целите заложи в научното изследване са проучени и анализирани следните събития: **„Стара Загора Трофи“ 2018 – Традиции, гр. Стара Загора и Национален Мото събор MC Free Wind Riders BG, с. Старозагорски бани (община Стара Загора).**

Селски туризъм

Концепцията за „селски“ район се разглежда по много и различни начини в отделните страни и периоди от време. Дефиницията, която се прилага в нашата страна определя като селски райони общините, които отговарят на основното изискване в тях населението да не е над 30 000 души. През годините са отпаднали критерии, които се отнасят до гъстотата на населението. Тази дефиниция е използвана при приложение на Програма САПАРД и Програмата за развитие на селските райони (ПРСР) (2007-2013). В съответствие с горепосоченото изискване в България се разпознават 231 общини от селски тип от общо 264. По данни на ПРСР 81% от територията на страната се класифицира като селски район, както и 42% от населението, попадащо на съответната територия.

През последните години в България се забелязва положителна тенденция по отношение на повишаването на интереса към селските райони. Развитието му в България води след себе си поредица от положителни влияния върху местната общност. От една страна икономическа полза, от друга социална, а от трета и екологична.

За постигане на целите заложи в научното изследване са проучени и анализирани **с. Селце (община Мъглиж) и с. Лява река (община Гурково).**

3. Втора глава. Методология на научното изследване. Социално-икономическа характеристика на област Стара Загора и на избраните общини и населени места

В тази глава е описана методологията на проведеното изследване, както и социално-икономическа характеристика на изследваните райони.

В първи раздел на тази глава е представена методическата рамка на настоящата дисертация, която се позовава на част от широко популярни в теорията на отдиха и рекреацията теоретико-

методически постановки.⁶ Пространствено и времево, те се повлияват от всяка конкретна конюнктура и наложено статукво във всяко конкретно общество, като се влияят, разбира се, от допълнителни фактори като географска локация, икономическа стабилност или нестабилност, понякога и от идеологически възгледи и идеи.

Тъй като в научната литература все още няма разработен универсален и комплексен критерий за измерване на оценка на възможности, това налага изграждане на собствена авторова методология с цел многоаспектно оценяване на възможностите за развитие на туризма в област Стара Загора. Затова в настоящия дисертационен труд се използват различни методи и оценки. Съвкупност от субективните оценки на участниците в туризма, съчетани с относителни, качествени и количествен оценки на експертно ниво, свързани с развитието на алтернативните видове туризъм позволява една по-цялостна и детайлна картина чрез анализ на силните и слабите страни и предвиждане посоката на бъдещото развитие и разгръщане на потенциала.

За целите на настоящото изследване са поставени параметри, които се ограничават предимно до някои основни форми на алтернативен туризъм, за чието развитие има най-много ресурси на територията на областта. За да бъде изследването обективно при всяка конкретна форма на алтернативен туризъм са изследвани поне два обекта /селища, събития, туристически атракции/.

Независимо от поставените ограничения, теренните проучвания включват различни общини на територията на област Стара Загора, които имат интегрално участие при създаването на регионалния туристически продукт и влияят при формирането на атрактивността на изследваната област. По-голямата част от тях са включени във важни за областта и съответната община стратегически документи. Избраните фестивални прояви са ежегодни, те са привлекателни и атрактивни и добре популяризирани в интернет пространството. Селищата, които са проучвани при селския туризъм са ситуирани в общини, които отговарят на изискванията на българската нормативна уредба за селски район. Така изследването се придържа към дефиницията за селски туризъм.

Методика

При изработването на авторова методика за оценяване на възможностите за развитие на алтернативен туризъм на територията на област Стара Загора, основните аспекти са в посока на:

- оценка на развитието на специфични за региона форми на алтернативен туризъм
- анализ на развитието на тези форми на туризъм
- оценка на резултатите от развитието

⁶ Murphey, P. (1985), *Tourism. A community Approach*. New Your-London: Methuen, цитирано по Taylor, G. (1995), *The community approach: does it really work?*, *Tourism Management*, Great Britain, Vol. 16, No. 7, 487-489; Murphey, P. (1986), *Tourism as an agent for landscape conservation an assessment*. *The science of the total environment*, Netherlands, 55, 387-395; Попова, Н. (2011), *Пространствена характеристика и особености на ресурсния потенциал за развитие на културно-исторически туризъм в България*, изд. Авангард, София

- и оценка на въздействието

За постигане на поставените цели и изпълнение на изследователските задачи се **използват следните конкретни методи:**

- методът на включеното наблюдение;
- методът на теренните проучвания;
- методът на анкетното проучване;
- графичен метод за качествена оценка на получените резултати;
- методи за дескриптивна (описателна) статистика;
- интерферентни статистически методи.

Използваните **методи на оценка** са както **количествени**, така и **качествени методи**. Количествените включват в себе си различни статистико-икономически и статистико-математически показатели, които са свързани както с предварителната, така с текущата и последваща оценка и анкетно проучване. Качествените методи, които са приложими към настоящото изследване са насочени към текущата оценка, като се търси оценката на респондентите, участвали в анкетното проучване.

Чрез анкетното проучване се търсят количествените характеристики на качествените изменения. При извършените оценки се изследва стопанисването и експлоатацията на различните природни и антропогенни ресурси, осигуряващи възможности за алтернативни форми на туризъм.

Процесът на оценяване премина през няколко периода:

Запознаване с наличните предварителни оценки (ex ante) – систематизиране и критически преглед на научната литература; документи и стратегии на европейско, национално и регионално ниво, в това число статистически данни, становища, Областната стратегия за развитие на община Стара Загора и общински планове за развитие на прилежащите към областта общини.

Текуща оценка (ongoing) - събирането на първична информация чрез теренно проучване, осъществено на основата на качествени методи – интервюта с организатори, представители на бизнеса и местната администрация; количествени методи – анкетни проучвания, осъществени в рамките на конкретни туристически и културно-исторически събития. Провеждане на анкета сред заинтересованите местни и прииждащи активни граждани и анализ на резултатите от нея.

Специфика на изследването:

Настоящото изследване обхваща периода 2017-2019 година. Проведено е в няколко общини – Казанлък, Гурково, Чирпан, Мъглиж, Стара Загора, които са част от област Стара Загора. Чрез метода на теренно включено наблюдение, организаторите на анкетното проучване, обобщават, че анкетираните лица съставляват представителна група и формират репрезентативна извадка, която може да осигури висока надеждност на получените резултати, които от своя страна ще формират адекватни авторови оценки и препоръки.

Изследването преминава през следните етапи:

I етап – подготовка на анкетни карти за туристите, посетили изследваните селища, събития и туристически атракции.

II етап – осъществяване на теренното проучване, чрез метода на анкетното проучване в деня на провеждане на набелязаните събития. Участието на туристите е анонимно и на доброволен принцип.

III етап – въвеждане и обработка на първичните данни в специализирана софтуерна програма. Графично представяне на получените резултати и анализ.

IV етап – изводи и препоръки, насочени към подобряване на състоянието на изследваните форми на алтернативните туризъм.

Специфика и структура на анкетната карта

Анкетните карти се разделя на три части и се състоят от 24 въпроса и са съобразени с характерните особености и уникалността на всяко едно от изследваните събития и селища. На някои от затворените въпроси анкетираните са дали повече от един отговор и затова общото процентно съотношение при обработката на данните надвишава 100%. Въпросите в анкетите са формулирани по този начин с цел да се добие ясна и обективна оценка за мнението и нагласите на респондентите по отношение на състоянието и тенденциите в развитието на алтернативните форми на туризъм в съответния регион.

С цел по-детайлен и пълен анализ проучваните събития и форми на алтернативен туризъм на територията на област Стара Загора, те бяха групирани както следва:

Културен туризъм – Фестивал на оперното и балетното изкуство, гр. Стара Загора (община Стара Загора) и Рок фест, с. Средно градище (община Чирпан)

Фестивален туризъм – Богородична стъпка, с. Старозагорски бани (община Стара Загора) и Верея и приятели, гр. Стара Загора (община Стара Загора)

Туризм, свързан с традиционни производства – Празник на лавандулата, с. Средно градище (община Чирпан) и Празник на розата, гр. Казанлък (община Казанлък)

Етнографски туризъм – Фестивал на маскарадните игри, гр. Стара Загора (община Стара Загора) и Тодоровден, гр. Стара Загора (община Стара Загора)

Винен туризъм – Августиада, гр. Стара Загора (община Стара Загора) и Празник на пелина, с. Змейово (община Стара Загора)

Спортен и хоби туризъм – Офруд, гр. Стара Загора (община Стара Загора) и рокерски събор, с. Старозагорски бани (община Стара Загора)

Селски туризъм – с. Селце (община Мъглиж) и с. Лява река (община Гурково)

Последваща оценка (ex post) – въз основа на действителни резултати, която не следва да се разглежда като прогнозна оценка, а по-скоро като заключителна, която има за цел да изтъкне

положителни и отрицателни възможни влияния, чието подсилване или коригиране би довело до устойчиво развитие на алтернативните форми на туризъм на територията на област Стара Загора.

Подбор и обработка на първичните данни

За събиране на необходимите първични данни в дисертационния труд е приложен анкетния метод, който дава информация за отделните компоненти в настоящото изследване. За целта е съставен въпросник, адресиран до гостите и участниците в съответните събития и дестинации. Местата, на които е проведено теренното проучване са туристически дестинации и известни фестивални събития сравнително равномерно разпределени по територията на изследваната област Стара Загора. Изборът на лицата, попълнили анкетни карти е на случаен принцип измежду всички посетители и участници в гореизброените събития и дестинации, в следствие на което са реализирани **1360** успешни допитвания. Големият брой реализираните анкети, дава основание да се твърди, че получените резултати са с по-голям достоверност.

Основните показатели на текущото изследване са следните независими променливи: пол, възраст, степен на образование и месечен доход. Тези независими променливи дават информация как и дали всяка една от тях оказва влияние върху склонността на респондентите да изразходват определено количество финансови средства, свързани с процеса на организация на пътуване, начин на нощуване, закупуване на характерни за събитието и селището стоки и услуги, както и тяхната нагласа, мотиви, очаквания и впечатления. Това е показателно за състоянието и тенденциите за развитие на всяка една от разглежданите форми на алтернативен туризъм.

Статистическа обработка на данните

За целите на дисертационния труд е избран софтуерния пакет SPSS (Статистически пакет за социалните науки). Основните емпирични характеристики, които се използват в това изследване са: средноаритметични стойности; дисперсия; коефициент на равнището на значимост. Посочените емпирични характеристики участват като основни елементи при проверка на предпоставките за прилагане на последващите тестове на доказателствена статистика, а също така и в приемането или отхвърлянето на хипотезите, които са приложени в третата част на дисертацията.

За да се установи каква е връзката между две и повече променливи и те да бъдат засечени те се илюстрират чрез кростаблици, t-тест за независими извадки на Стюдънт и тест на Левин (Levene), Wilcoxon signed-rank тест, Крушкар-Уолис, като в хода на проучването е достигнато до решението да се следва модела на Гоев⁷ и Манов⁸.

За да се установи дали съществуват статистически значими разлики между отговорите на респондентите посетили изследваните събития, групирани по двойки според независимата променлива „пол“ е приложен t-тест за независими извадки (independent-samples t-test). При големи

⁷ Гоев, В. (1996), Статистическа обработка и анализ на информацията от социологически, маркетингови и политически изследвания със SPSS, Университетско издателство „Стопанство“, София

⁸ Манов, А. (2001), Статистика със SPSS, Тракия-М, София

извадки ($N > 30$) отпада необходимостта от проверка на тази предпоставка, но изследователят винаги може да се убеди дали тя е изпълнена за извадката.

Статистически значими разлики са потърсени и според независимите променливи „възраст“ и „месечен доход“, се използва Two-Related-Samples Tests, който е непараметричен метод за проверка на хипотезата. С него се сравнява разпределенията на две независими променливи, като наличните възможности са Wilcoxon signed-rank тест, тест Sign, както и тест McNemar. В случая се прилага Wilcoxon signed-rank тест, защото другите два са слаби тестове. При този тип тестове променливите трябва да са разположени на ординална скала. Използва се като алтернатива на параметричния t-критерий.

За постигане целите на научното изследване в дисертацията се прилага и съответния непараметричен H-тест на Крушкар-Уолис (Kruskal-Wallis H), който е алтернатива на еднофакторния дисперсионен анализ за съпоставка на три и повече групи. Това се налага поради факта, че следващата независима променлива „образование“, която е изследвана, е с номинално значение и не могат да бъдат приложени предходните тестове.

В случаите когато равнището на значимост Sig. е по-голямо от грешката $\alpha = 0,05$ се твърди, че не може да се отхвърли нулевата хипотеза, която гласи, че не съществува статистически значима разлика между отделните променливи. В обратния случай, когато се приема алтернативната хипотеза, равнището на значимост Sig. е по-малко от грешката $\alpha = 0,05$. Това е в сила за всички приложени статистически тестове в текущото изследване.

Ограничения на изследването

По време на разработване на дисертационния труд се срещнаха някои ограничения и трудности, във връзка с това, че анализът на възможностите за развитие на различните форми на алтернативен туризъм се прави на база на субективната оценка на респондентите, което не може да даде категоричност по отношение на изводите, свързани с реалната ефективност и икономически ползи за местната икономика. Това ограничение се налага заради избрания метод за събиране на първична информация от туристите, а именно анкетния метод. Друго ограничение, свързано с използвания метод е ниското ниво на отзоваване на респондентите на някои от изследваните събития и селища, както и явния отказ на част от представителите на женския пол да съдействат и доброволно да попълнят анкетните карти.

Липсата на информация, отнасяща се до подготовката и провеждането на конкретните събития, както и лицата, предоставящи туристически услуги в съответните дестинации, е в следствие на явния им отказ да предоставят данни, необходими за осъществяване на научното проучване. Що се отнася до експерти и представители на местната администрация, които имат пряко отношение към развитието на туризма е предоставена информация, която не е изчерпателна.

Като друго ограничение може да се отчете липсата на метод за установяване ясната цел на туристите, заради която осъществяват туристическо пътуване.

Във **втори раздел на втора глава** в дисертацията се представят и анализират необходимите географски и икономически данни за област Стара Загора.

Административно-териториална структура

Област Стара Загора е разположена в централната част на южна България и обхваща Розовата долина, части от Стара планина и Сърнена гора, както и част от Горнотракийската низина. Тя е част от Югоизточен район от ниво 2 и е петата по територия и по население в страната съответно с от 5151,1 km² площ⁹ и 316 356 души (към 31 декември 2018 г.)¹⁰. Областта се състои от 11 общини – Братя Даскалови, Гурково, Гълъбово, Казанлък, Мъглиж, Николаево, Опан, Павел баня, Раднево, Стара Загора и Чирпан.

Природни ресурси

На територията на област Стара Загора природният комплекс е благоприятен – климатът е преходно-континентален, разполага с разнообразни и плодородни почви. Съществуващата възможност за развитие на горско стопанство и туризъм, а когато са в комбинация с планинските селища са условие за развитие и на селски туризъм, се базира основно върху наличието на планински терен и гори (32,4%), заемащи по-малко от 1/3 от територията на Старозагорска област.

Икономическо развитие

Регион Стара Загора се нарежда сред водещите икономически центрове в България. Според данни от НСИ към 31.12.2019 г. населението в областта е било 316 356 души, от които 184 590 души са в трудоспособна възраст, а в страната те възлизат на 4 200 909 души. Коефициентът на икономическа активност за 2018 г. в областта е 72,7% и е по-висок с повече от 1% от този за страната (71,5%). Коефициентът на безработица е белязал спад спрямо предходните години и за 2018г. той възлиза на 2,3% (през 2017г. – 3,00%; 2016г. – 5,9%).

Транспортен достъп

По отношение на транспортната инфраструктура област Стара Загора има благоприятно местоположение, като през нейната територия преминават най-значимите пътни съоръжения в страната. Тук се намира много важни железопътни линии от железопътната мрежа. Също така АМ „Тракия“ и АМ „Марица“ и четири от петте транс-европейски коридори, които преминават през територията на България – Коридор №4, №8, №9, №10.

Антропогенни туристически ресурси и потенциал. Изследване на състоянието и използването на туристическата леглова база на територията на област Стара Загора

⁹ Официален сайт на Областна администрация Стара Загора, <http://www.sz.government.bg>, цитирано на 09.10.2019г.

¹⁰ Официален сайт на НСИ, <https://www.nsi.bg>, цитирано на 09.10.2019г.

Към настоящия момент на територията на областта има предпоставка за развитие на различни форми на алтернативен туризъм. Оказва се обаче, че наличните ресурси не са добре използвани и реализирани. Богатото културно-историческо наследство от всички исторически епохи са достатъчно основание и дават сериозна заявка за развитие на **културен туризъм** в градовете Стара Загора и Казанлък.

Наличието на многобройни не достатъчно добре реализирани природни дадености и богато етнографско наследство в региона са предпоставка за развитие на други специфични за областта форми на туризъм. Разполагаемите водни ресурси пък са необходимо условие за успешно реализиране на **балнео и уелнес туризъм** в района на гр. Павел баня, гр. Стара Загора и гр. Казанлък.

Общините Мъглиж и Гурково разполагат с добре залесени горски масиви, планински терен, планински селата и чистия въздух, които са отлична база за развитието на **селски туризъм**. Селата Ново село и Селце са сред предпочитаните от туристите дестинации за практикуване на този вид туризъм. Тяхното географско положение и релеф се явяват подходящи условия за практикуване на различни видове спортен и хоби туризъм, в т.ч. конна езда, трекинг, офроуд и др.

Отглеждането на лозови насаждения е причина областта да разгърне потенциала си като дестинация за **винен туризъм**. Все повече нараства интереса на хората да участват във винени турове и да се запознават с процеса на българското винопроизводство. По-голямата част от винарските изби на територията на областта предлагат такъв вид услуги, които са както като самостоятелен туристически продукт, така и в пакет с други. По време на тези турове посетителите се запознават с пътя на виното като преминават през всички етапи на винопроизводството, съхранението на вече готовото вино и дегустация на избрани вина.

Друга важна форма на алтернативен туризъм за региона се оказва **фестивалният туризъм**. Той намира израз в редица свои разновидности – от туризъм, свързан с традиционни местни производства, през фестивален туризъм, свързан с операта, балетното изкуство и рок музиката, преминавайки към етнографски и фолклорен туризъм.

Област Стара Загора се развива успешно в сферата на услугите и по конкретно в областта на туризма. Към месец октомври 2019 г. на територията на областта има 49 действащи места за настаняване, разполагащи с 3600 легла. Данните, представени на Фигура 1, показват броя на местата за настаняване за периода 2012-2019г. Ясно се вижда, че от 2013г. до края на 2019г. броят на местата за настаняване се движи в приблизително равни стойности.

По отношение на оценката на туристическия потенциал на област Стара Загора е безспорен факта, че регионът разполага с уникални възможности и ресурси за развитие на почти всички видове алтернативен туризъм, като например еко, културен, фестивален, спа и уелнес, винен, селски, спортен и хоби туризъм и т.н., но не се спираме на всички, защото някои от тях не са добре развити

и/или не са залегнали в различните стратегически документи, но в следващи проучвания ще бъдат разгледани.

Фигура 1: Места за настаняване в област Стара Загора за периода 2012-2019г.

Източник: НСИ¹¹

На Фигура 2 е представена информацията относно броя на леглата в местата за настаняване в област Стара Загора за периода 2012-2019г. Забелязва се, че от 2012г. до 2016г. той нараства, като през 2016г. е най-висок – 4692. През следващите години започва да се понижава – през 2017г. достига до 3744, през 2018г. – 3735, а през 2019г. е 3912. През последната година се забелязва плавно увеличение в броя на леглата в местата за настаняване, което кореспондира и с увеличението на самите места за настаняване (виж Фиг. 1).

Фигура 2: Брой легла в местата за настаняване в област Стара Загора за периода 2012-2019г.

Източник: НСИ¹²

Информацията за броя на пренощуващите лица в местата за настаняване в област Стара Загора за периода 2012-2019г. е представена на Фигура 3. От представените на нея се забелязва нарастваща тенденция в числеността на пренощуващите лица в изследвания район. От 73592 български граждани през 2012г. броят им се е увеличил до 118371 през 2019г. Чуждестранните граждани през 2012г. са били 18458, а през 2019г. достигат 22251.

Фигура 3: Пренощували лица в местата за настаняване в област Стара Загора за периода 2012-2019г.

Източник: НСИ¹³

¹¹ Официален сайт на НСИ, <https://www.nsi.bg>, цитирано на 18.05.2020 г.

¹² Пак там

¹³ Пак там

Реализираните нощувки в местата за настаняване на територията на областта за изследвания период са представени на Фигура 4, която ни показва отново нарастваща тенденция, кореспондираща с представените данни от Фигура 3. Именно реализираните нощувки са показателят, който се отнася до реалното търсене в рамките на отчетния период. В случая през 2016г. е имало „пик“ в търсенето от български граждани и са реализирани 310264 нощувки и се отнася до обема на вътрешния туризъм в страната. През 2017г. „пикът“ е бил от търсене на чуждестранни граждани – 65792 реализирани нощувки. Това е показател, който отчита значението на международния туризъм за България.

Фигура 4: Реализирани нощувки в местата за настаняване в област Стара Загора за периода 2012-2019г.

Източник: НСИ¹⁴

От Фигура 5 става ясно, че най-високите приходи от нощувки в местата за настаняване в област Стара Загора са през 2019г. от български граждани, като възлизат на 13690988 лв. През 2017г. са най-високите приходи от чуждестранни граждани в размер на 3803220 лв.

Фигура 5: Приходи от нощувки в местата за настаняване /в левове/ в област Стара Загора за периода 2012-2019г.

Източник: НСИ¹⁵

Според областната стратегия за развитие на областта тя „разполага с адекватна база за настаняване – както в количествено, така и в качествено отношение. Големите дефицити са в туристическите продукти и тяхното маркетингане.“¹⁶

В трети раздел на тази глава са изведени характеристиките на общините, в които са проведени теренните проучвания и причината за техния избор.

¹⁴ Пак там

¹⁵ Пак там

¹⁶ Областна стратегия за развитие на Област Стара Загора 2014-2020г.

4. Трета глава. Анализ и оценка на състоянието и възможностите за развитие на алтернативни форми на туризъм на територията на област Стара Загора

В тази глава е представен анализ и оценка на състоянието и възможностите за развитие на различни форми на алтернативен туризъм на територията на област Стара Загора. За целта е направена текуща оценка, реализирана чрез изследване на мнението на участниците в покупко-продажбата на алтернативния туристически продукт в неговите различни форми. Тук се търси гледната точка и оценката на туристите като крайни потребители с техните субективни очаквания и нагласи. Съпоставката между отделните групи-участници в туристическите събития или в покупко-продажбата на конкретни туристически стоки и услуги обезпечава известно обективизиране на оценката. Трудно е да се намери пресечната точка на гледните точки на различните участници, но тяхното сравняване и съизмерване би позволило да се идентифицират силни и слаби страни на предлагания туристически продукт.

В **първи раздел на трета глава** са представени параметрите на изследването. Данните са получени от първични източници чрез анкетно проучване на следните събития и селища, представени в Глава II.

Във **втори раздел на главата** е разгледан анализа на резултатите от анкетните карти.

По отношение на националната идентичност се наблюдава, че по-голямата част от присъстващите, участвали в теренното проучване са български граждани. Откроява се само едно събитие – Фестивалът на розата, при което превес вземат чуждестранните граждани. Вероятната причина за това е неговата уникалност и международната му популярност. Необходимо е да бъде приложена правилна маркетингова стратегия за популяризиране не тези събития и селища както на българския, така и на международния туристически пазар. Постигането на тази цел би могла да се осъществи с разкриването на повече информационни центрове и добра реклама от страна на туроператорите.

Относно възрастовата структура на анкетиранияте туристи, посетили изследваните събития и селища на територията на област Стара Загора не може да бъде определена конкретна възрастова група, която е най-силно изразена. Но все пак при отделните видове туризъм, които са застъпени в текущото изследване могат да бъдат направени по детайлни съпоставки. При фестивалния туризъм преобладават хора във възрастова група от 41-50г. и над 51г. Особено ясно тази тенденция е изразена при анкетиранияте лица, присъствали на събитията, представители на винен туризъм. За спортния и хоби туризъм, а също така и за селския туризъм съотношението във възрастовите групи не изглежда по този начин. Тези видове алтернативен туризъм се радват на интерес от страна на посетители в по-млада възраст. За да се постигне баланс е необходимо в случая да се разработят правилни рекламни кампании за различните таргет групи.

Забелязва се, че делът на жените е около 2/3, а този на мъжете е около 1/3 от всички анкетираните лица по време на анкетните проучвания. Отличава се само едно събитие (Офрууд състезание – Стара Загора Трофи – Традиции, състезатели), при което съотношението е обратно пропорционално.

По отношение на степента на образование се наблюдава, че делът на тези с висше е най-голям, следвани от тези със средно образование за всички видове алтернативен туризъм, разглеждани в научното изследване. Това дава основание да се твърди, че високият ценз на образование е в полза при асимилирането на информация и реклама, отнасяща се за предстоящи събития и популяризиране на различни туристически дестинации.

От получените данни може да се заключи, че разглежданите алтернативни форми на туризъм се приемат добре от работещите хора, като те успяват да ги съчетаят с ежедневните си дейности.

Анализът на данните от анкетата показва разнообразие по отношение на посетителите на събитията и селищата. Голяма част от респондентите са отбелязали, че са жители на мястото, на което се провежда събитието. Те са включени в изследването заради склонността им да похарчат повече средства за покупка на различни туристически стоки и услуги, нещо което не биха направили в обикновени делнични дни. Но това в някаква степен е обезпокоително, тъй като целта е да се привлекат повече туристи от други населени места. Висок е делът на посетителите, които са отбелязали, че са местни жители при фестивалния туризъм, за едното от двете събития при винения туризъм и при спортния и хоби туризъм.

При анализа на получените резултати се вижда, че значителна част от анкетираните лица, посетили различните фестивални прояви са споделили, че не използват никакъв вид настаняване. Само при две селища, в които се развива селски туризъм превес вземат отговорилите, че отседат в къщи за гости по време на тяхното пътуване. Това е така заради естеството на този вид туризъм, който предполага точно такъв тип на ношуване.

От икономическа гледна точка селският туризъм носи повече приходи от всички останали анализирани форми на алтернативния туризъм в област Стара Загора. Чрез неговото развитие влизат пари в местната икономика. Това дава възможност да бъдат използвани за подобряване на инфраструктурата и стопанисването на легловата база.

При спортния и хоби туризъм също може да се говори за икономическа полза за местният хотелиерски бранш, тъй като в голяма степен посетителите на този вид дейности използват именно хотелите по време на техния престой.

При винения туризъм също са налице икономически ползи, защото едното от изследваните събития, това в гр. Стара Загора, е с международна популярност и води значителен брой чуждестранни туристи, ползващи местната леглова база. В това отношение развитието на винен туризъм в областта е икономически целесъобразно.

Интересен е факта, че събитие като Рок феста, води повече туристи в селището на провеждане, отколкото Фестивала на операта и балетното изкуство. Първият фестивал генерира повече нощувки по време на неговото провеждане отколкото втория. Това би могло да се обясни с това, че по-голямата част от посетителите в гр. Стара Загора са местни жители, а за с. Средно градище повечето от анкетираните лица са отбелязали, че са посетители/туристи.

Икономическата полза при тези форми на алтернативен туризъм е най-силно осезаема в хотелиерския и ресторантьорския бизнес, тъй като те са взаимно свързани.

Значителна част от резултати, отнасящи се до предпочитанията на участниците в анкетата, свързани с настанителната база имат логическа връзка с тези резултати, отговарящи за размера на средствата, отделени за нощувки. Това е така, защото спецификата и локацията на съответните събития играе определяща роля при нагласите на посетителите по отношение на типа на настаняване и средствата, които отделят за това.

От получените резултати, свързани с размера на средствата, които респондентите са склонни да похарчат на събитие от този тип се забелязва, че значителната част от тях си позволяват да отделят до 250 лв. Като в тази сума са калкулирани средствата за нощувка, изхранване, транспорт и закупуване на сувенири. При събитията, отнасящи се към спортния и хоби туризъм отделените средства са повече, защото това е скъпо удоволствие, свързано със силно персонализирани стоки и услуги, имащи своята цена.

По отношение на отговорите на въпроса, свързан с размера на средствата, отделени за закупуване на стока, характерна за събитието или дестинацията, се наблюдава, че голяма част от анкетираните лица отделят до 20лв. за закупуване на сувенири, рекламни материали и специфични стоки /в т.ч. местни автентични продукти – от роза, лавандула, вино, пелин/ от конкретното събитие и селище. Най-много средства за рекламни материали и сувенири се отделят при фолклорните и етнографски фестивали, при спорния и хоби туризъм, а също и при селския туризъм.

Според получените данните за изследваните алтернативни форми на туризъм може да се обобщи, че нискобюджетните събития са привлекателни предимно за хора с по-нисък месечен доход, тъй като не се налага да се заплаща вход за посещение, обикновено са съпроводени с безплатни дегустации на различни храни и напитки, стоките, предлагани там са на по-достъпни цени. Следователно посетителите могат да разширят кръга на пътуване, като добавят семействата и приятелите си. Такива събития са фолклорните фестивали, Празник на пелина, Рок феста, календарни събития с етнографски мотиви, както и фестивали, свързани със специфични местни производства. Въпреки ниската икономическа полза за местната икономика, при тях се наблюдава висока социална стойност, изразена чрез сплотяване на различни социални групи и общности.

При високо-бюджетните събития и дестинации се наблюдава по-висок процент на респондентите, посетили мероприятията сами. В този случай те не търсят толкова много социален

контакт, колкото да задоволят силно специализираните си нужди. Тяхната склонност към харчене на средства за закупуване на специфични продукти е по-голяма, съответно и икономическата ползва от тези видове туризъм ще бъде по-силно изразена в сравнение с нискобюджетните.

При анализа на числеността на присъстващите групи се наблюдава, че голям процент от хората участвали в анкетното проучване са били в групи до пет човека. За тях може да се твърди, че са организирали самостоятелно пътуването си, без помощта на туроператорска фирма. Групи, с численост над десет човека се наблюдават най-много при селския туризъм, следвани от офроуда и силно популярните международни събития, свързани с националната идентичност (Фестивал на розата).

По отношение на наличието на условия за развитие на изследваните форми на алтернативен туризъм, анкетираните лица са категорични в отговора си. Те считат, че в региона са налице подходящи условия за развитието на всеки един от изследваните видове алтернативен туризъм.

При отговорите на този въпрос, насочващ внимание към последиците, нанесени върху алтернативния туризъм от предходната икономическа криза се забелязва, че според мнението на респондентите кризата е повлияла върху развитието на всички посочени алтернативни форми на туризъм. В най-висока степен е засегнала фестивалния туризъм и по-конкретно събитията, свързани с календарните празници с етнографски мотив, следвани от селския, спортния и хоби туризъм. Кризата се е отразила също така и при едното от събитията, представящи винения туризъм (Фестивал на виното и културното наследство Августиада), най-вероятно заради високите цени на скъпи и висококачествени вина и винени продукти. Според респондентите на другото събитие представлящо винения туризъм – Празник на пелина, кризата не е повлияла, тъй като това е нискобюджетно мероприятие, достъпно до широки обществени слоеве.

Като цяло се наблюдава не много силно изразена сезонност общо за изследваните форми на алтернативен туризъм. При фестивалния туризъм предпочитаните месеци за неговото практикуване са пролетните и летните, като зимата е най-нежеланото време според анкетираните лица. Посетителите на събитията, свързани с винен туризъм са изразили мнения, че есенните и зимни месеци са подходящи за такава дейност. За селския туризъм може да се каже, че сезона не е определящ фактор при посещенията на изследваните селища. Има различия в отговорите на респондентите, посетили двете изследвани събития, отнасящи се към спортен и хоби туризъм. При офроуд състезанието сезонността не е посочена като значим фактор, тъй като при този вид дейност метеорологичните особености не са пречка, а по-скоро са предизвикателство пред участниците и зрителите. Но за посетителите на Мото събора есенните и зимни месеци не са предпочитани и това е така, заради спецификата на машините, с които разполагат.

От емпиричните данни се установява, че 2/3 от участниците в анкетното проучване практикуват алтернативни форми на туризъм повече от две години. Това има положително икономическо

значение, защото показва, че те са си създали навици за прекарване на свободното време по начин, свързан със съответен вид алтернативен туризъм. Може да се твърди, че най-устойчиви във времето са виненият туризъм, в частност Празника на пелина, Годоровден и офроуд състезанието в гр. Стара Загора.

Наблюдава се тенденция на нови туристи в събитията и селищата, предлагащи фестивален, спортен и хоби туризъм. Тук трябва да бъде установена причината за високия процент на посетителите споделили, че практикуват съответния вид туризъм веднъж годишно и да бъдат изградени механизми за популяризирането на тези форми на туризъм. Спортния и хоби туризъм са поставени на първо място по честота на практикуване, следвани от винения туризъм и фестивалния.

Оказва се, че информацията, получена от приятели е най-популярният информационен източник за изследваните събития и дестинации. Но тук трябва да се обърне внимание именно на факта, че новите технологии за достъп до информация не са с толкова висок процент на потребление, а точно те биха могли да помогнат за популяризирането и развитието на някои форми на алтернативен туризъм в областта. Чрез него рекламните кампании могат да бъдат персонализирани към конкретни таргет групи по най-подходящ за тях начин. Интернет пространството е най-използван канал за достъп до информация сред посетителите на винения туризъм. Спортния и хоби туризъм е получил най-висока оценка по отношение на рекламата на изследваните събития. Те са следвани от събитията, попадащи към фестивалния туризъм. Относно мнението за организаторите и доставчиците на услуги с най-високо доверие е винения туризъм, последван от спортния и хоби туризъм.

Присъстващите на Мото събора в с. Старозагорски бани, категорично са на мнение, че този вид туризъм би имал само и единствено положително влияние върху местните хора и техния начин на живот. От посетителите на офроуд състезанието почти всички, участници в анкетното проучване изразяват положително мнение относно ползите за местното население. По отношение на ползите от развитието на дестинацията като район за селски туризъм, значителен процент от анкетираните са на мнение, че това ще има положително икономическо значение за местното население.

От получените данни се установява, че според анкетираните лица в дните на провеждане на изследваните събития и селища, най-голяма полза за местното население би имало развитието на винения туризъм, следван от фестивалния, спортния и хоби, и селския туризъм.

От изключителна важност е местните общности и алтернативните форми на туризъм да не са в конфликт помежду си. Работейки в симбиоза те ще бъдат полезни едни на други. Виненият туризъм е водещ при това условие. Анкетираните лица считат, че развитието му не би създавало неудобства. След него място заемат фестивалните форми на туризъм и селският туризъм.

Мотивите за практикуване на всеки един от изследваните видове алтернативен туризъм са различни, защото са силно персонализирани и субективни. При ФОБИ (представител на елитарното изкуство) водещ мотиви е този, свързан с тясно специализирани интереси.

При събитията, които се провеждат на открито, респондентите са посочили, че водещите мотиви са свързани с по-близкия контакт с природата и желанието за създаване на социални контакти. Тези два мотива са обединяващи за различни фестивални събития, в т.ч. Рок фест, Фолклорен фестивал Богородична стъпка, Фолклорна среща Верея и приятели, Фестивал на лавандулата, двете спортни мероприятия.

Запазването на традициите и обичаите е мотив със значение за посетителите на фестивални календарни празници с етнографски мотиви и туристите, практикуващи селски туризъм. В най-висока степен е значим за Фестивала на маскарадните игри и за Празник на коня.

При посетителите на винените събития водещ мотив е любовта към напитката и след това професионалните интереси. Сходен анализ може да се направи и за любителите на екстремните спортове. Освен желанието им за по-близък контакт с природата, те посочват и нуждата от висок адреналин като водещ мотив в избора им на тази форма на туризъм. Тук мотивите са силно персонализирани, заради характера на изследваните събития.

В трети раздел на трета глава е представен анализ чрез доказателствена статистика.

Изследването се извършва по отношение на следните независими променливи: пол; възраст; месечен доход; степен на образование.

Статистически хипотези

Като елементи на доказателствена статистика, са използвани посочените на страници 60-64 от дисертационния труд статистически техники и процедури. На този етап от изследването се формират хипотези, които се проверяват със съответните статистически тестове.

Хипотеза 1:

H_0 : независимата променлива „пол“ НЕ оказва влияние върху предпочитанията на туристите, свързани с начина на нощуване, отделените средства за събитието общо и по пера, честотата и мотивите за практикуване, начина на получаване на информация, мнение за организаторите и оценка на рекламата. Съответно алтернативната хипотеза е:

H_1 : независимата променлива „пол“ оказва влияние върху предпочитанията на туристите, свързани с начина на нощуване, отделените средства за събитието общо и по пера, честотата и мотивите за практикуване, начина на получаване на информация, мнение за организаторите и оценка на рекламата

За доказване на първата и останалите три хипотези (**Хипотеза 2, Хипотеза 3, Хипотеза 4**), които са изследвани според независимите променливи „възраст“, „месечен доход“ и „образование“, са разгледани аналогично следните 8 подхипотези:

Подхипотеза 1 – да се докаже или отхвърли твърдението, че пола е определящ фактор при избора на настаняване по времето на провеждане на изследваните събития и селища.

Подхипотеза 2 – да се докаже или отхвърли твърдението, че пола е определящ фактор при склонността за отделяне на средства за настаняване

Подхипотеза 3 – да се докаже или отхвърли твърдението, че пола е определящ фактор при склонността за отделяне на средства за закупуване на специфични за събитието/селището стоки и услуги

Подхипотеза 4 – да се докаже или отхвърли твърдението, че пола е определящ фактор при честотата на практикуване на изследваните видове алтернативен туризъм

Подхипотеза 5 – да се докаже или отхвърли твърдението, че пола е определящ фактор при мотивите за практикуване на изследваните видове алтернативен туризъм

Подхипотеза 6 – да се докаже или отхвърли твърдението, че пола е определящ фактор при начина на получаване на информация

Подхипотеза 7 – да се докаже или отхвърли твърдението, че пола е определящ фактор при определяне мнението на респондентите за професионализма на организаторите

Подхипотеза 8 – да се докаже или отхвърли твърдението, че пола е определящ фактор при определяне оценката за рекламата на конкретното събитие/селище

Доказателство на хипотезите

За доказване на всяка една от заложените хипотези е необходимо да се проверят осемте поставени подхипотези със съответните статистически тестове.

Изводи за Хипотеза 1

Хипотеза 1	Приема се	Отхвърля се
Подхипотеза 1	За всички	-
Подхипотеза 2	За всички	-
Подхипотеза 3	За всички	-
Подхипотеза 4	За всички останали	Богородична стъпка, Августиада
Подхипотеза 5	За всички останали	Фестивала на розата, Празник на коня, Августиада, Стара Загора Трофи (състезатели)
Подхипотеза 6	За всички останали	Богородична стъпка, Августиада, Стара Загора Трофи (състезатели)
Подхипотеза 7	За всички останали	с. Лява река
Подхипотеза 8	За всички останали	Богородична стъпка

Изводи за Хипотеза 2

Хипотеза 2	Приема се	Отхвърля се
Подхипотеза 1	Рок фест, Стара Загора Трофи състезатели и зрители, Мото събор, с. Лява река	За всички останали
Подхипотеза 2	Рок фест, Фестивал на лавандулата, Празник на коня, Офроуд (състезатели), Мото събор, с. Лява река	За всички останали
Подхипотеза 3	ФОБИ, Рок фест, Офроуд (състезатели), Мото събор, с. Лява река	За всички останали
Подхипотеза 4	Фестивал на лавандулата, Фестивал на розата, с. Селце	За всички останали
Подхипотеза 5	-	За всички
Подхипотеза 6	Августиада	За всички останали

Подхипотеза 7	Рок фест, Фестивал на лавандулата, Фестивал на розата, Празник на коня, Маскарадни игри, Августиада, Мото събор, с. Селце, с. Лява река	За всички останали
Подхипотеза 8	Августиада, с. Лява река	За всички останали

Изводи за Хипотеза 3

Хипотеза 3	Приема се	Отхвърля се
Подхипотеза 1	Фестивал на лавандулата	За всички останали
Подхипотеза 2	Мото събор	За всички останали
Подхипотеза 3	-	За всички
Подхипотеза 4	Рок фест, Фестивал на лавандулата, Празник на коня, Мото събор и с. Лява река	За всички останали
Подхипотеза 5	-	За всички
Подхипотеза 6	-	За всички
Подхипотеза 7	Веря и приятели	За всички останали
Подхипотеза 8	Августиада	За всички останали

Изводи за Хипотеза 4

Хипотеза 4	Приема се	Отхвърля се
Подхипотеза 1	За всички останали	Августиада, Мото събор, с. Селце, с. Лява река
Подхипотеза 2	Богородична стъпка, Августиада, Мото събор, с. Селце	За всички останали
Подхипотеза 3	За всички останали	Богородична стъпка
Подхипотеза 4	За всички останали	Веря и приятели, Августиада
Подхипотеза 5	За всички останали	Веря и приятели, Фестивал на розата, Маскарадни игри, Празник на коня, Августиада, Офроуд (зрители)
Подхипотеза 6	За всички останали	Рок фест, Богородична стъпка, Фестивал на розата, Офроуд (състезатели)
Подхипотеза 7	За всички останали	Богородична стъпка, Веря и приятели, Празник на коня, Августиада, Мото събор
Подхипотеза 8	За всички останали	Богородична стъпка, Веря и приятели

В четвърти раздел на тази глава е изведен SWOT анализ, представящ състоянието на разглежданите алтернативните форми на туризъм за област Стара Загора. SWOT анализът ще послужи за определяне на бъдещи политики в областта на развитието на регионалния туризъм в област Стара Загора.

Основите на SWOT анализа стъпват върху:

- направения литературен обзор в първа глава;
- анализа на наличието на природни и антропогенни фактори, както и тяхната специфика във втора глава;
- състоянието на областта и конкретните общини във втора глава;
- изготвения анализ на състоянието на алтернативния туризъм според туристите, участвали в анкетното проучване, представен в трета глава.

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
• Добър имидж на дестинация, подходяща за практикуване на културен, винен, селски, спортен и хоби туризъм;	• Липса на адекватна маркетингова стратегия и слаба рекламна дейност;

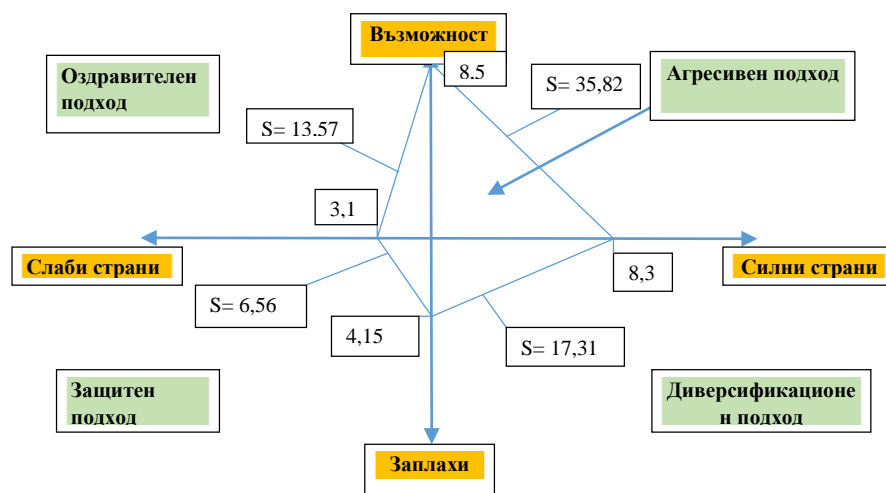
<ul style="list-style-type: none"> • Наличие на многообразни антропогенни ресурси за развитие на разглежданите форми на алтернативен туризъм; • Добра национална кухня и качествени вина; • Подходящ начин за запазване на традициите и обичаите, свързани с българския бит и култура, чрез практикуване на културен и селски туризъм; • Наличие на еко-пътеки – селски, спортен и хоби туризъм; • Разнообразен културен календар в областния център; • Добре развита пътна инфраструктура и добра настанителна база в общинските центрове; • Слабо изразен сезонен характер при културния, винен, селски, спортния и хоби туризъм; • Положителни последици за местната общност, заради големия брой туристи, посещаващи съответните селища. 	<ul style="list-style-type: none"> • Недостатъчно предлагане на спортен и хоби туризъм от туристическите фирми; • Еднообразие по отношение на предлаганите оферти; • Слабо предлагане на допълнителни туристически услуги; • Недостатъчно квалифицирана работна ръка; • Слабо ниво на развитие на културния туризъм в селищата извън областния център; • Не съществуват информационни центрове за винен, селски, спортен и хоби туризъм на територията на областта, както и на национално ниво; • Не добра база за настаняване и пътна инфраструктура извън общинските центрове – къщи за гости, семейни хотели, неподдържани хижи, липса на места за къмпингуване; • Неравномерно разпределение на реализираните туристически дестинации на територията на областта; • Недостатъчно изследване на пазара на местно и регионално ниво.
<p>ВЪЗМОЖНОСТИ</p>	<p>ЗАПЛАХИ</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Възможност за оползотворяване на неизползвания ресурсен потенциал на местния туризъм; • Предприемане на мерки за разнообразяване на предлаганите туристически продукти и непрекъснато предоставяна на нови възможности; • Възможност за създаване на туристически пакети, включващи повече от една форма на алтернативния туризъм; • Възможност за подобряване на рекламните дейности по популяризиране на местния туризъм; • Възможност за привличане на повече български и чуждестранни туристи, с цел икономическа печалба български туристически информационни центрове извън пределите на страната и разработване на правилна маркетингова стратегия; • Подобряване на транспортната достъпност до дестинациите и легловата база, предлагащи винен, селски, спортен и хоби туризъм; • Възможност за сътрудничество с други области за изготвяне на съвместен туристически пакет, насочен към 	<ul style="list-style-type: none"> • Негативни екологични последици – нарушаване целостта и замърсяване на околната среда в следствие на практикуването на културен, спортен и хоби туризъм на открито; • Нарушаване на естествения хабитат на редки видове – представители на флората и фауната; • Заплаха от предстояща икономическа криза в страната и намаляване на покупателната способност на населението; • Нисък интерес, заради не добрата реклама; • Заплаха от нискоквалифицирани работници заради миграция на млади хора в чужбина; • Влошената демографска обстановка в страната би довела до негативни последици за бранша; • Липса на комбинирани туристически пакети; • Недостиг на финансови средства за инвестиция в различни проекти за подобряване състоянието на стари и създаване на нови атракции; • Заплаха от не добре развита инфраструктура; • Конкуренция със села от съседните области.

популяризирането на природните и антропогенните ресурси в региона;

- Възможност за сътрудничество между специализираните училища, висшите учебни заведения и бизнеса за създаване на подходящи специалности и реализиране на обучените кадри;
- Възможност за извършване на обучение на лица, стартиращи бизнеси в областта на туризма по всички етапи на процедурата;
- Възможност за по-голямо участие на местното население в развитието на селски туризъм, а от там и по-големи икономически ползи за тях и намаляване на нивото на безработица в областта.

В пети раздел на тази глава е дефиниран възможен подход за развитие на алтернативни форми на туризъм в област Стара Загора по метода на експертната оценка, направена на базата на SWOT матрицата, представена по-горе. Разработена е унифицирана оценъчна скала от 0 до 10, съответно „0“ е най-ниската оценка, а „10“ – най-високата. Получените стойности са нанесени на координатна система. В резултат, на което са очертани и четири триъгълника. Установено е, че триъгълникът с най-голяма оценъчна площ е този, който обхваща комбинацията от неусвоените възможности и силните страни на регионалния туризъм в област Стара Загора, с лице $S = 35,82$ (виж Фиг. III). Това съответно налага разработването и прилагането на т.нар. **агресивен подход**. За изпълнението на този подход се определят долу посочените авторови препоръки.

Фигура III: Позициониране и избор на подходящ подход

III. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

На база изведената изследователска работа, включваща обстоен анализ и оценка на регионалния туристически потенциал, могат да се направят следните основни **изводи**:

- Област Стара Загора има благоприятно географско положение с динамично развитие на икономиката в региона. В съчетание с наличието на разнообразни природни и антропогенни ресурси има възможност да се превърне в добре развит център, предлагащ алтернативни форми на туризъм.
- През последните години се наблюдава все повече интерес от страна на туристите към дестинации, предлагащи алтернативни форми на туризъм като за областта най-търсените видове са културен, фестивален, винен, селски, спортен и хоби туризъм.
- Алтернативните форми на туризъм в по-голямата си част са посещавани само от български туристи. Има тенденция, при която чуждестранни посетители имат интерес към някои фестивали и спортни събития. Делът на жените е около 2/3, а този на мъжете е около една трета от всички анкетирани лица по време на теренните проучвания. По отношение на степента на завършено образование се наблюдава, че делът на тези с висше е най-голям, следвани от тези със средно образование. Това дава възможност за осъществяване на по-лесен достъп чрез различни маркетингови методи до високо образованите туристи.
- Наблюдава се силно изразена сезонност само при някои от изследваните събития – Мото събор, с. Старозагорски бани. Този факт се обяснява с това, че през зимните месеци метеорологичните условия затрудняват или не позволяват на собствениците на такива моторни превозни средства да ги управляват.
- Както бе установено при проверката на хипотезите със статистически тестове по независимите променливи „пол“ и „степен на образование“ в голяма степен не оказват влияние върху вземането на решения и предпочитанията на анкетираните лица. Не така изглеждат резултатите при проверката на другите две независими променливи. Оказва се, че в голяма степен се установяват различия в отговорите на респондентите в различните възрастови групи и при тези с различни месечни доходи.

На база данните, получени от научното изследване и направения SWOT анализ, като са констатирани някои пропуски може да се предложи актуализиране на действащите управленски процеси, нормативни документи и административни разпоредби във връзка с развитие на туризма в област Стара Загора за периода 2014-2020г. чрез **препоръка** да се въведат редица мерки в съответните направления:

1) Да се повиши туристическата култура на туристите като получат своевременна и адекватна информация за наличния туристически потенциал, с които разполага областта. Това може да бъде

постигнато чрез провеждане на информационни кампании и събития, в които да участват представители на туристическия бранш, местната администрация и потенциалните туристи.

2) Необходимо е разработване на подходяща и в същото време работеща рекламна и маркетингова стратегия, с цел подобряване и прилагане на правилни методи за достигане до по-голям брой хора в съответните таргет групи за получаване на по-голяма популярност както в страната, така и извън нея. За чуждестранните посетители това е възможно чрез предоставяне на повече и изчерпателна информация, посредством откриване на български туристически информационни центрове извън пределите на страната и по-засилена реклама на българския туристически продукт и услуги в международните туристически агенции.

3) Необходимо е да се насочи вниманието към диверсификация на предлаганите видове алтернативен туризъм. Това е възможно чрез създаване на туристически пакети, включващи повече от една форма на алтернативен туризъм, комбинация от винени турове и/или посещение на фестивали и събития с такава тематика, посещение на културни обекти и фестивални прояви, като в същото време може да се практикува и селски и спортен туризъм.

4) Препоръчва се да бъдат разработени стъпки за понижаване на изразената сезонност на някои видове алтернативен туризъм. За фестивалния туризъм това може да бъде осъществено чрез изготвяне на програма за организиране на повече на брой фестивални прояви, разпределени равномерно през всеки сезон на територията на областта. За спортния и хоби туризъм това може да бъде постигнато първо чрез запознаване на туроператорите със същността на този вид дейност и продуктите и услугите, които предлага той, след което те да бъдат достатъчно компетентни в предлагането му на туристите. За винения туризъм това е възможно като се организират различни мероприятия, свързани с етапите по лозаро-винарската дейност още от грижата за лозовите масиви, прибиране на реколтата, производствения процес на винените изделия до дегустация във винарските изби. Би било добре да бъдат включени и различни фестивални прояви с такава тематика. Възможностите за намаляване на сезонността при селският туризъм са сведени до минимум, тъй като при него не се отчита значителна разлика в предпочитаните сезони на практикуване.

5) За предотвратяване на негативни екологични последици, като нарушаване целостта и замърсяване на околната среда в следствие на практикуването на културен, спортен и хоби туризъм на открито и нарушаване на естествения хабитат на редки видове, представители на флората и фауната се препоръчва да се работи в насока туристическия продукт да бъде екологично съобразен. Това може да бъде постигнато чрез прилагане на мерки за провокиране на екологичното съзнание на туриста. При офроуд туризма е необходимо да се намерят правилните начини, с които да се компенсират нанесените щети върху природата. За целта организаторите и участниците трябва да

разработят различни инициативи, например залесяване, почистване и реновиране на използваният от тях природен ресурс.

6) От изключителна важност за развитието на местния туризъм е подобряването на транспортната достъпност до дестинациите, предлагащи алтернативни форми на туризъм, които се намират извън общинските градове. Модернизиране на легловата база и създаване на къмпинги с пригодни условия за нощуване са сред основните условия за по-доброто развитие на алтернативен туризъм в малките селища на територията на областта.

7) Препоръчва се обмисляне на възможността за сътрудничество между специализираните училища, висшите учебни заведения и бизнеса за създаване на подходящи специалности и реализиране на обучените кадри. От изключителна необходимост е заетите лица в сектора да получат адекватно езиково обучение и периодично да посещават курсове за повишаване на квалификацията си.

8) С цел подобряване на състоянието на местния туризъм е необходимо сътрудничество с други области за изготвяне на съвместни туристически пакети, насочени към популяризирането на природните и антропогенните ресурси в региона.

9) Създаването на инвестиционни възможности и осъществяването на връзки с бъдещи инвеститори (имащи интереси в областта на туризма) за закупуване на имоти в селските райони в региона ще повлияе положително на развитието на икономиката на малките общини и селата. Като антикризисна мярка може дори да се препоръча облекчен инвестиционен процес. Препоръчва се внедряване на местната общност в туристическия сектор с цел икономическа печалба и намаляване на нивото на безработица в областта.

10) Препоръчва се стимулиране на организаторите на спортни събития да работят в насока към повишаване на тяхната честота на провеждане, като имат за цел да получат национална и международна значимост.

11) Препоръчва се участие в различни Европейски проекти и по-високо приложение на проектното финансиране с цел получаване на парични средства, необходими за развитието на културния, винения, селския, спортния и хоби туризъм в областта.

12) Като инструмент за справяне със заплахата от предстоящи икономически кризи в страната и намаляване на покупателната способност на населението се препоръчва прилагане на финансови инструменти с банкови гаранции за туристическите предприятия, а за туристите отпускане на процентни намаления под формата на ваучери, предоставени от държавата.

IV. ОСНОВНИ ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Въведена е в научно обръщение цялостна оценка на възможностите за развитие на алтернативни форми на туризъм в област Стара Загора, за която досега все още не е правено подобно изследване.

2. Представен за научна употреба е нов емпиричен материал и прилагане на комплексни методи за оценката на възможностите за развитие на алтернативните форми на туризъм.

3. Въз основа на задълбочен анализ на литературни източници е систематизирана научна литература в областта на алтернативния туризъм, която изяснява същността и особеностите на неговите алтернативни форми.

4. Разработена е методология за оценяване на възможностите за развитие на алтернативен туризъм, която е използвана за оценка на туристическия ресурсен потенциал на територията на област Стара Загора.

5. Разработена е авторова анкета, стояща в основата на оценяването на възможностите за развитие на алтернативните форми на туризъм в изследваната област.

6. Предложени са конкретни практико-приложни мерки, подходящи при целеполагането на агресивния подход за развитие на регионалния туризъм в област Стара Загора.

V. ПУБЛИКАЦИИ СВЪРЗАНИ С ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Zheleva, V., State, trends and perspectives for the development of extreme tourism in Bulgaria (presenting the case of the off-road “Bulgaria Trophy Challenge 2017”), Trakia Journal of Science, Vol. 15, 2017, pp 446-451

2. Zheleva, V., A study on the development of festival tourism in Kazanlak Municipality: the case of the Rose festival 2019, Trakia Journal of Science, Vol. 17, 2019, pp 86-93

3. Желева, В., Развитие на фестивалния туризъм в старозагорско /на примера на национален Тракийски фолклорен събор „Богородична стъпка“/, Монография по проект 1И/2017 „Идентифициране на взаимовръзки и процеси за разработване на модел за устойчив регионален туризъм“, 2019, стр.:119-139

4. Zheleva, V., Stoykova, B., Condition and development trends of wine tourism in Bulgaria (the example of festivals of wine and folklore heritage), Trakia Journal of Science, под печат

Забелязани цитирания:

Zheleva, V., State, trends and perspectives for the development of extreme tourism in Bulgaria (presenting the case of the off-road “Bulgaria Trophy Challenge 2017”), Trakia Journal of Science, Vol. 15, 2017, pp 446-451

Цитирана от:

100 национални туристически обекта, Избрана библиография, НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

VI. РЕЗЮМЕ НА АНГЛИЙСКИ ЕЗИК (ABSTRACT)

This dissertation is dedicated to the current state, trends and issues in the development of different types of alternative tourism on the territory of Stara Zagora region. By studying these forms of tourism, we have evaluated the opportunities for their growth and explored the mechanisms necessary for utilizing this untapped touristic potential in view of improving local tourism and economy.

This dissertation work summarizes, clarifies and offers a systematic perspective on the nature of alternative forms of tourism on the basis of existing theoretical foundations. It also presents a thorough review of existing classifications, focuses on specific forms, advantages and disadvantages of alternative tourism, and discusses their impact on local economy and tourism.

An original methodology for assessment and analysis of possible developments in alternative tourism has been developed and applied in the evaluation of the touristic resource potential on the territory of Stara Zagora region.

The field study and the application of the original survey methodology have contributed to a large volume of new empirical material hereby presented for research purposes.

Specific applied practical measures suitable for the adoption of an aggressive approach for the development of regional tourism in Stara Zagora region have been proposed and a summary of the conclusions inferred from the potential of each of the studied elements has been made.